УДК: 338.246

Фомішина В.М., Грудська Ю.В.

ПОДОЛАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМТСВА ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Постановка проблеми. Процеси, які відбуваються в світовій економіці в теперішній час, - посилення інфляційних тенденцій, підвищення загальної економічної нестабільності, проблеми неплатежів. Внаслідок цього відбувається зростання економічних ризиків при здійсненні розрахунків між суб'єктами господарювання, що приводить зумовлює актуальність застосування як для підприємств, так і для економіки в цілому факторингових операцій.

Огляд останніх досліджень. Незважаючи на короткий строк свого існування, ринок факторингу в Україні поступово наближається до західних стандартів. Проте мало досліджені проблеми переводу на факторингове обслуговування і внутрішньої організації і контролю такого обслуговування ділових партнерів, потребують аналітичної розробки аналізу факторингових операцій.

В науковій літературі значне місце приділяється вивченню сутності факторингу в системі негрошових форм розрахунків. Цій проблемі присвячені праці Р.А. Алборова, Н.М.Богути, Т.Г. Вакуленко, М.В. Мельник, В.Д. Новодворського,Т.І.Перченко та ін. Серед зарубіжних праць увагу привертають роботи Д.Кліланда, Г.Мюллера, Е.С. Хендриксена. Водночас, комплексних досліджень, присвячених обґрунтуванню доцільності практичного застосування факторингових операцій порівняно із короткостроковим кредитуванням для вітчизняних підприємств, сьогодні недостатньо.

Формулювання завдання дослідження. Метою даного дослідження є вивчення теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій, направлених на підвищення фінансової стійкості і ефективності діяльності підприємства шляхом управління дебіторською заборгованістю із застосуванням факторингових операцій. Завдання дослідження - проаналізувати переваги факторингових операцій і визначити економічний ефект від його застосування порівняно із короткостроковим кредитом.

Виклад основного матеріалу. Факторинг (в перекладі з Англійського — посередництво) — це різновид торгово-комісійних операцій, що поєднується з кредитуванням оборотного капіталу клієнта, і пов'язана з інкасуванням його дебіторської заборгованості [2].

Інакше кажучи, в основі факторингової операції лежить купівля банком рахунків-фактур постачальника на відвантажену продукцію (надану послугу) і передача банку права вимоги платежу з покупця продукції (послуги). Тому факторингові операції називають також кредитуванням продажів постачальника або наданням факторингового кредиту постачальнику.

Процес організації факторингового обслуговування в кожному конкретному випадку має свої специфічні особливості, які залежать від безлічі факторів, які й визначають вид факторингу, проте у будь-якому випадку застосування факторингу надає можливість постачальнику того чи іншого товару отримати платіж одразу за фактом відвантаженням продукції покупцю, при цьому така схема розрахунків приводить до скорочення потреб у вільних оборотних коштах.

Факторингові операції дозволяють постачальнику мінімізувати або зовсім зняти з себе всі комерційні ризики, тобто отримати умови для нормальної комерційної діяльності, що сприяє прискоренню оборотності засобів і зростанню прибутку. Факторинг є більш ефективним засобом, ніж короткострокове кредитування шляхом фінансування оборотного капіталу суб'єктів господарювання, забезпечує банкам розширення клієнтської бази і збільшення прибутку, а їх клієнтам – зниження ризику при здійсненні розрахунків, підвищення ліквідності активів, платоспроможності та рентабельності [1].

Таким чином, підприємству, яке має велику дебіторську заборгованість, а як наслідок і уповільнене обертання оборотних коштів, оптимальною можливістю підвищення прибутковості підприємства є застосування факторингових операцій.

Ефективність використання оборотних активів вимірюється швидкістю їх обороту. Чим швидше оборотні активи проходять усі стадії кругообороту (постачання, виробництво, реалізація), тим більше можна одержати продукції на кожну функціонуючу гривню, тим більшим може бути обсяг виробництва за рахунок ефективнішого використання оборотних засобів.

Прискорити обертання оборотних коштів можна шляхом інтенсифікації виробництва, більш повного використання виробничої потужності, трудових і матеріальних ресурсів, недопущення поверх нормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволікання засобів в дебіторську заборгованість на довгостроковий період.

Економічний ефект у результаті прискорення обертання оборотних коштів виражається у відносному вивільнення коштів з обороту, а також у збільшенні суми виручки и суми прибутку.

Враховуючи те, що багатьох підприємствах за останні декілька років спостерігається зростання дебіторської заборгованості, внаслідок чого відбувається уповільнення обертання оборотних коштів, розглянемо можливість зменшити її величину за рахунок факторингу.

Фінансовим результатом застосування факторингу в торговий процес оптового постачальника стає прискорення обігу коштів і, отже, скорочення потреби в них. Оскільки при фінансуванні постачальника в рамках факторингу останній фактично не стає позичальником (на відміну від випадку з кредитом), в його балансі не виникає кредиторська заборгованість. Таким чином, залишаючись “чистим” від боргів, в міру необхідності постачальник зможе сміливо претендувати на додаткове фінансування, наприклад, у формі кредитної лінії або овердрафту, як в банку-факторі, так і в будь-якому іншому банку. Майно, товар, запаси сировини і інші активи зберігають свою функцію бути потенційною заставою для забезпечення цих кредитів. Покриття значної частини ризиків, контроль банком лімітів товарних кредитів постачальника забезпечують йому фінансову стійкість.

Комерційний результат полягає, зокрема, в можливості постійної підтримки всієї необхідної номенклатури товарного асортименту в кількості, достатній для повноцінного забезпечення попиту покупця. Можливість одержувати кошти по поставці відразу після відвантаження за рахунок банку дозволяє запропонувати покупцю більш пільгові умови покупки (наприклад, підвищити ліміт товарного кредиту, або збільшити відстрочення платежу і т.п.). Це, в свою чергу, позначається в зростанні обсягів збуту по наявних покупцях і в залученні нових покупців, а також у підтриманні довгострокових ділових зв'язків і з тими, і з іншими.

Проведемо розрахунок економічного ефекту факторингу, використовуючи фінансову звітність підприємства «Південний консервний завод дитячого харчування».

Таблиця 1.

Вихідні дані для розрахунок економічного ефекту факторингу

Показник	2009 р.
Оборот підприємства за рік, тис.грн.	35490
Середній залишок дебіторської заборгованості, тис.грн.	40385
Середній оборот дебіторської заборгованості:	
- кількість оборотів, об.	0,88
- тривалість обороту, дн.	409

Підприємство надає своїм покупцям відстрочку платежу на терміни: 21, 30, 45 днів, при цьому об'єм поставок по даних термінах рівні.

Для підтримки рівня продажів і ліквідації касових розривів, пов'язаних з відстрочкою платежу підприємство бере в банку кредит на суму 41000 тис. грн. під 26% річних на 1 рік.

Для отримання кредиту підприємство заплатило за оформлення кредиту і застави 0,5% від суми кредиту, а також 1% комісію за видачу кредиту. Таким чином, реальна вартість кредиту для підприємства склала – 27,5% річних.

Підприємство платить банку відсотки за користування кредитом – 11275 тис. грн. за рік (41000 * 0,275) виходячи з реальної вартості кредиту.

Підприємство вирішило скористатися послугами банку з факторингового обслуговування. Розрахуємо економічний ефект від переходу на факторингове обслуговування і відмови від кредитування при незмінних параметрах:

- співвідношення операцій факторингу з регресом і без регресу склало від 40% до 60%
- середньозважена комісія за факторингове обслуговування дорівнює – 2,758% від суми поставок (35490 тис. грн.)

Таким чином, підприємство платить банку за факторингове обслуговування – 979 тис. грн. за рік.

Економічний ефект дорівнює 11275 – 979 = 10296 тис. грн. в рік.

Окрім отриманого економічного ефекту і вивільнення коштів з обороту, підприємство отримує наступні переваги:

- можливість збільшення кількості потенційних покупців за рахунок надання їм відстрочки платежу (товарного кредиту);
- отримання додаткового прибутку за рахунок можливості збільшити обсяг продажу, одержавши від фактора необхідні для цього оборотні кошти;
- захист від упущеної вигоди від втрати клієнтів за рахунок неможливості за дефіциту оборотних коштів надавати покупцям конкурентні відстрочки платежу і підтримувати достатній асортимент товарів на складі;
- можливість трансформації дебіторської заборгованості в грошові кошти та досягнення таким чином балансу грошових потоків, збільшення за рахунок цього ліквідності та рентабельності поставок;
- можливість здійснення гуртових закупівель значних партій товарів та відповідно підтримання розширеного асортименту, за рахунок наявності обігових коштів для миттєвого задоволення вимог покупців;
- покращення ділового іміджу та платоспроможності через можливість проведення своєчасних розрахунків зі своїми кредиторами;
- укріплення ринкової позиції;
- знижує витрати на оплаті робочих місць і робочого часу співробітників, відповідальних за: контроль дебіторської заборгованості, залучення фінансових ресурсів. При цьому вивільнені ресурси можна направити на розвиток своєї дилерської мережі;
- зниження собівартості продукції за рахунок можливості закупляти товар у своїх постачальників за нижчими цінами. Крім того, він одержує гарантію захисту від штрафних санкцій з боку кредиторів при невчасних розрахунках з ними, викликаних касовим розривом;
- важливо пам'ятати, що повернути потенційного клієнта, що пішов сьогодні до конкурента, завтра може бути неможливо.

Ризики, що притаманні факторингу:

- вірогідне зниження платоспроможності дебіторів;
- наявність підвищених кредитних ризиків при умові незначної кількості дебіторів, значна сума заборгованості за одним із дебіторів;

- відсутність грошових потоків у клієнта по поточному рахунку в банку, що унеможливлює у разі регресу списання коштів з поточного рахунку клієнта в погашення простроченої заборгованості за факторинговими операціями.

За розрахунками економістів щодо впровадження факторингу, підприємство може знизити дебіторську заборгованість в середньому на 20-22%. Дебіторська заборгованость на даному підприємстві знизилась на 9036 тис.грн., внаслідок чого відбулося прискорення обертання оборотних коштів.

Розрахуємо вплив прискорення обертання оборотних коштів на зміну прибутку, враховуючи те, що на аналізованому підприємстві за останні декілька років спостерігається зростання об'ємів реалізації продукції в межах 8-10%, тому для розрахунку виручки від реалізації продукції для прогнозного року збережемо темп її зростання на рівні 10% (табл.2.).

Таблиця 2.

Розрахунок вплив прискорення обертання оборотних коштів на зміну прибутку

Показник	Звітний рік (2009)	Прогнозований рік (2010)	Зміна (+,-)
1.Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	35490	39039	+ 3549
2.Повна собівартість, тис.грн.	35066,9	37521	+ 2454,1
3.Прибуток від реалізації, тис.грн.	423,1	1518	+ 1094,9
4.Середньорічні остатки оборотних коштів, тис.грн.	47859	38923	–8936
5.Рентабельність продаж	0,01	0,06	+ 0,05
6.Коефіцієнт обертання оборотних коштів	0,74	1	+ 0,26
7.Прирост(зменшення) прибутку від реалізації продукції за рахунок зміни:	-	-	+ 1981,3
- рентабельності продаж (X)	-	-	+ 1946,2
- коефіцієнту обертання оборотних коштів(У)	-	-	+ 101,2
- зміни середніх залишків оборотних коштів(Z)	-	-	- 66,1

На базі даних таблиці 2 розрахуємо вплив вказаних вище факторів на зміну показника прибутку, використовуючи метод ланцюгових підстановок. Тоді :

$\Delta(x) = \Delta x * y_0 * z_0 = 0,05 * 1 * 38923 = +1946,2$ тис.грн.

$\Delta(y) = \Delta y * x_1 * z_0 = 0,26 * 0,01 * 38923 = +101,2$ тис.грн.

$\Delta(z) = \Delta z * x_1 * y_1 = - 8936 * 0,01 * 0,74 = - 66,1$ тис.грн.

Сукупний вплив факторів складає:

1946,2 + 101,2 + (- 66,1) = 1981,3 тис.грн.

Розрахунки показують, що на зміну прибутку суттєво вплинуло підвищення рентабельності продаж до 6% у прогнозованому році порівняно зі звітним, внаслідок чого збільшилась сума прибутку на 1946,2 тис.грн, також сума прибутку була збільшена завдяки прискорення обороту оборотних коштів та збільшення обсягів реалізації.

Висновки. Кризові явища, що спостерігаються в економіці протягом останніх років, внесли значні корективи у ринок факторингових послуг. Активізувались ризики, що притаманні факторингу, у зв'язку з чим багато банків призупинили факторингове обслуговування або суттєво підвищили вимоги до своїх клієнтів та дебіторів. Проте ця послуга залишається досить затребуваною вітчизняними підприємствами, адже надає їм такі переваги, як можливість фінансування оборотного капіталу без забезпечення (застави); збільшення періоду обігу грошових коштів; порівняно із традиційними кредитними продуктами дозволяє отримати до 90% від суми поставленого товару (майбутніх надходжень); можливість покращення стану дебіторської заборгованості. Для підприємства економічний ефект у результаті прискорення обертання оборотних коштів виражається у відносному вивільнення коштів з обороту, а також у збільшенні суми виручки и суми прибутку.

Анотація

В статті досліджено переваги факторингових операцій на підприємстві і розраховано економічний ефект від їх застосування порівняно з короткостроковим кредитуванням. Показано, що економічний ефект у результаті прискорення обертання оборотних коштів виражається у відносному вивільнення коштів з обороту, а також у збільшенні суми виручки і суми прибутку.

Ключові слова: факторинг, факторингові операції, дебіторська заборгованість, оборотні кошти.

Аннотация

В статье исследованы преимущества факторингових операцій на предприятии и рассчитан экономический эффект от их применения сравнительно с краткосрочным кредитованим. Показано, что экономический эффект в результате ускорения оборачиваемости оборотних средств выражается в относительном высвобождении средств из оборота, а также в увеличении суммы виручки и суммы прибыли.

Ключевые слова: факторинг, факторингове операции, дебиторская задолженность, оборотне средства.

Abstract

In this article the benefits of factoring operations in the enterprise was investigated and economic effect of their use compared with short-term lending was accounted. It is shown that the economic effect that is a result of speed rotation of working capital is expressed in relatively releasing of money from circulation and increasing of the amount of revenue and the amount of profit.

Keywords: factoring, factoring operations, receivables, working capital.

Список використаних джерел:

1. Богута Н. Факторинг для бизнеса: игроков мало, риски высокие //Электронный ресурс. Режим доступу: http://www.prostobiz.ua/layout/set/print/finansy/faktoring
2. Перченко Т. Факторинг: особливості застосування // Юридична газета.- №3 (39) 28 лютого 2005 року.
3. 3.Фінансова звітність підприємства ТОВ «Південний консервний завод дитячого харчування» за 2009 р.